

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: НОРМАТИВНО-ЗАКОНОДАВЧА СКЛАДОВА

ROLE OF GOVERNMENT REGULATION IN PROVIDING OF FOOD SECURITY IN UKRAINE: REGULATORY AND LEGISLATIVE BASE

Тетяна УМАНЕЦЬ,
доктор економічних наук,
Одеський національний
економічний університет

Tetyana UMANETS,
PhD Economics,
Odessa National
Economic University

Ольга СИДОРЕНКО,
Одеський національний
економічний університет

OI'ga SYDORENKO,
Odessa National
Economic University

Серед факторів забезпечення безпеки держави продовольча безпека за рівнем важливості займає місце поряд з економічною. Гарантування продовольчої безпеки країни є однією з ключових функцій держави, адже стабільне виробництво продуктів харчування, доступність їх отримання й споживання за рахунок власного виробництва та імпорту можливе лише під контролем державних органів. Тільки держава може правильно подбати про запаси продовольства, використовуючи механізми підтримки виробників основних продуктів харчування, регулювання експорту та митно-тарифної політики. Саме на державному рівні можна вирішити проблему соціального захисту бідного прошарку населення.

Значна кількість науковців займалася вивченням проблем економічної та продовольчої безпеки. Проте дослідження даної проблеми не можна назвати вичерпними. Потребують більш ретельного аналізу питання ролі таких складових механізму забезпечення продовольчої безпеки держави, як регулювання сільгоспвиробництва та експорту-імпорту продукції сільського господарства. «Аграрне виробництво є однією з провідних експортно-орієнтованих галузей держави, яка забезпечує стабільність гривні, профіцит платіжного балансу та продовольчу безпеку країни», – відзначив міністр економіки Петро Порошенко в інтерв'ю газеті «День» [1].

Але, на жаль, сучасний стан розвитку агропромислового комплексу в цілому та нарощування виробництва зокрема відбувається екстенсивним шляхом, а державне регулювання в цій сфері провадиться у так званому ручному режимі.

Продовольча безпека згідно із Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України» – захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається у гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності» [2, с. 527].

Food security in accordance with the Law of Ukraine «On state support of agriculture of Ukraine» is «protection of vital interests of human, which is expressed as a guarantee of unhindered economic rights of access to food to maintain its normal life activities».

Досліджено переваги та недоліки таких складових механізму державного регулювання економікою, як підтримка сільгоспвиробництва та регулювання експортно-імпортних операцій із сільгосппродукцією в забезпеченні продовольчої безпеки України. Вивчено й проаналізовано існуючу нормативно-правову базу та фактичне провадження регуляторних дій уряду. Подано рекомендації щодо необхідності якісного моніторингу запасів та необхідності забезпечення не лише фізичної, а й економічної доступності товарів.

It is analyzed the role of such mechanisms of state regulation of economy as support of agricultural production and regulation of export-import operations of agricultural products to insure food security. It is investigated and analyzed the existing regulatory framework and the actual proceedings of regulatory actions of the state. It is offered recommendations for stock monitoring and necessity of insuring economical accessibility of food as well as physical.

В.Шлемко, І.Бінько визначають продовольчу безпеку як «такий рівень продовольчого забезпечення населення, який гарантує соціально-політичну стабільність у суспільстві, виживання і розвиток нації, особи, сім'ї, стійкий економічний розвиток» [3, с. 5].

На світовому продовольчому саміті, який відбувся в Римі в 1996 році, продовольчу безпеку визначили як стан, коли всі люди в будь-який час мають доступ до достатньої кількості безпечної, поживної їжі, щоб бути здоровим і вести активний спосіб життя [4].

У проекті Закону України «Про продовольчу безпеку України» остання визначається як соціально-економічний та екологічний стан у державі, при якому всі її громадяни стабільно та гарантовано забезпечені продовольством у необхідній кількості, асортименті та відповідній якості.

The draft law of Ukraine «On food security of Ukraine» food security is defined as «socio-economic and ecological conditions in the state in which all its citizens are stably provided with food due to the required quantity, range and appropriate quality».

Продовольча безпека за проектом Закону України «Про сільське господарство» – захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається в гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності [5, с. 1].

Державна політика із забезпечення продовольчої безпеки насамперед визначається відповідними нормативними актами згідно з п. 17 ст. 92 Конституції України. Розподіл відповідальності щодо забезпечення національної безпеки та продовольчої безпеки як її складової відповідно між гілками влади та посадовими особами теж урегульований Конституцією.

First of all the public policy of food security is determined by the relevant regulations under Article 92 item 17 of the Constitution of Ukraine. Allocation of responsibility for national security and food security as its component respectively of powers and officials is also regulated by the Constitution.

Одним з найважливіших законодавчих актів є Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня

2005 року [6, с. 17]. Він закріплює гарантію продовольчої безпеки на рівні стратегічної мети аграрної політики. Досить актуальним є положення ст.3 про державний контроль якості та безпеки продовольчих товарів у розрізі захисту прав споживачів та формування ринків сільгосппродукції.

One of the most important laws is the Law of Ukraine «On Basic Principles of Agricultural Policy in the period till the year 2015», on October 18, 2005. It establishes a guarantee of food security at the level of strategic goal in agricultural policy. Very important is the provision of Article 3 about the state control of quality and safety of food products in terms of consumer rights protection and building of agricultural markets.

Більш конкретні механізми забезпечення продовольчої безпеки описані Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 року [2, с. 527]:

1. Державне цінове регулювання здійснюється шляхом аграрної інтервенції: продажу або придбання сільськогосподарської продукції з метою забезпечення цінової стабільності. Об'єктами державного цінового регулювання є такі види сільськогосподарської продукції, як пшениця тверда, м'яка; зерно суміші пшениці та жита (меслин); кукурудза; ячмінь; жито озиме та яре; горох; гречка; просо; овес; соя; насіння соняшнику, ріпаку, льону; шишки хмелю; цукор-пісок (буряковий); борошно пшеничне, житнє; м'ясо та субпродукти забійних тварин та птиці; молоко сухе; масло вершкове; олія соняшникова. Державний інтервенційний фонд формується Аграрним фондом за рахунок фінансових інтервенцій, заставних, форвардних і ф'ючерсних закупівель. Товарні інтервенції здійснюються Аграрним фондом шляхом продажу вказаних видів продукції на умовах споту або форварду з метою встановлення ціни рівноваги (фіксингу) у розмірі, що не перевищує значення максимальної інтервенційної ціни.

2. Використовується механізм заставних закупівель, коли Аграрний фонд в якості кредитора надає бюджетну позику виробнику під заставу зерна, яке є об'єктом державного цінового регулювання. Аграрний фонд отримує подвійне складське свідоцтво. Якщо бюджетна позика та (або) плата за її використання не були погашені в строк, передбачена договором застava зараховується до державного інтервенційного фонду. Розмір суми бюджетної позики не може перевищувати 80% розміру мінімальної інтервенційної ціни, а строк дії договору – одного маркетингового року.

3. Застосовується механізм фінансової підтримки суб'єктів господарювання, а саме: механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів шляхом субсидування частини плати (процентів чи лізингових платежів) за використання кредитів, наданих банками в національній та іноземній валюті.

За короткостроковими кредитами – для покриття виробничих витрат; для закупівлі в сільськогосподарських товаровиробників виробленої ними продукції. За середньостроковими кредитами – для придбання основних засобів сільськогосподарського виробництва; будівництва й реконструкції виробничих об'єктів сільськогосподарського призначення, а також для переробки сільськогосподарської продукції. За довгостроковими кредитами – для придбання основних засобів сільськогосподарського виробництва, обладнання для виробництва та переробки сільськогосподарської продукції; для будівництва та реконструкції виробничих об'єктів, у тому числі: оптових ринків сільськогосподарської продукції, сховищ для зберігання зерна, овочів та фруктів.

Кредитна субсидія здійснюється на конкурсних засадах і надається в розмірі не менше 90 банківських відсотків, за якими отримані кредити на будівництво оптових ринків сільськогосподарської продукції, виробничих приміщень, тваринницьких і птахівницьких комплексів, а також на будівництво сховищ для зберігання зерна, овочів та фруктів.

4. Щорічно Кабінет Міністрів України передбачає статтю видатків на надання дотацій виробникам продукції тваринництва. Об'єктами бюджетної дотації є: велика рогата худоба, свині, вівці, коні, птиця,

кролі, молоко незбиране екстра, вищого, першого та другого ґатунків (не піддане будь-якій обробці, переробці чи пакуванню для потреб подальшого продажу), вовна стрижена, кокони тутового шовкопряда, мед натуральний.

Отже, нормативна база майже достатня для підтримки функціонування аграрного сектора. Але виконання задекларованих законодавчо і навіть запланованих у бюджетах програм підтримки – справа складна, оскільки фактично коштів у скарбниці недостатньо. Так, за даними прес-служби Міністерства АП, на 2012-2013 маркетинговий рік планується, що українські сільгоспвиробники зможуть отримати підтримку від держави у вигляді доступних кредитів під заставу зерна, оскільки Аграрний фонд отримав для забезпечення державної підтримки сільгоспвиробників за трьома основними напрямками: форвардних, спотових і заставних закупівель 7,2 млрд. грн. З 30.03.2012 планується закупити за форвардними контрактами близько 1,3 млн. т. Також Аграрний фонд здійснює закупівлю продовольчої пшениці та жита на Аграрній біржі. Практично заставні закупівлі держава не застосовувала протягом останніх двох років через нестачу коштів, хоча це фактично маловідсоткове кредитування за ставкою Національного банку України – не більше 8% [7, с. 1].

More specific mechanisms of ensuring of food security are described by the Law of Ukraine «On State Support of Agriculture of Ukraine» dated by June 24, 2004.

Firstly, government price control is made by agricultural interventions – the sales or purchases of agricultural products to ensure price stability. (State intervention fund is formed by the Agrarian Fund through financial interventions, mortgages, futures and forward purchases).

Secondly, it is used the mechanism of mortgage purchases when the Agrarian Fund as a lender provides budgetary loan secured by the producer of grain, that is subject to government price regulation.

Market interventions conducted by the Agrarian Fund by selling these products on a spot or forward in order to establish equilibrium prices (fixing) in an amount not exceeding the maximum intervention price.

Thirdly, it is used the mechanism of the financial support of businesses, that is mechanism of cheap credits and reimbursement of lease payments by subsidizing part of the payments (interest or lease payments) for the use of loans provided by banks in local and foreign currency.

Fourthly, the Cabinet of Ministers of Ukraine annually stipulates budget item to provide subsidies to producers of livestock products.

Legislation base is almost sufficient to support the functioning of the agricultural sector. However, the performance declared by law and even planned in the budget support programs is difficult, because in fact the funds in the treasury are not enough for their fulfillment.

So in the marketing year of 2012/2013 according to the information of the press service of Ukrainian Ministry of Agricultural Policy and Food Supply is planned that Ukrainian farmers will receive support from the state in the form of available loans secured by grain, because the Agrarian Fund got 7.2 billion USD for providing of state support for farmers in three main directions: forward, spot and mortgage purchases.

Since the March 30 is planned to conclude forward contracts for the volume of 1.3 million tons. Also Agrarian Fund purchases food wheat and rye on Ukrainian Agrarian Exchange. In practice state has not used mortgage purchase during the last two years due to lack of funds, although it is actually low interest lending by the rate National Bank of Ukraine, no more than 8%.

Не менш важливими законодавчими актами, які регулюють насичення національного ринку якісними продуктами харчування, є закони України: «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру», «Про встановлення тарифної квоти на ввезення в

Україну цукру-сирцю з тростини», «Про безпечність та якість харчових продуктів», «Про дитяче харчування», «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції», «Про племінну справу у тваринництві», «Про молоко та молочні продукти», «Земельний кодекс України», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту», «Про ветеринарну медицину», «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них», «Про насіння та садивний матеріал», Постанова Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо активізації роботи з розвитку тваринництва» тощо [8].

It is also necessary to mention the equally important acts of legislation which are governing saturation of the national market by high-quality food. There are Law of Ukraine «On State Regulation of Sugar Production and Sales», «On establishment of tariff quotas on import to Ukraine of raw sugar cane», «On safety and quality of food», «On baby food» and «On state regulation of agricultural imports», «On the breeding work in animal husbandry», «On milk and dairy products», «Land Code of Ukraine», «On Environmental Protection», «On protection of national manufacturer against dumping imports», «On veterinary medicine», «On Fish, other Water Living Resources and Food Produced from them», «On seeds and planting material», Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On measures to enhance work of Livestock Branch Development» and so on.

Межа продовольчої безпеки знаходиться, за різними оцінками, на рівні імпорту продовольства від 18% до 35% від загальної потреби.

Limit of food security is estimated as level of food imports between 18-35% of the total needs.

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, зовнішньоторговельний обіг основних видів продукції харчової та переробної промисловості за 2011 рік становив 11845,6 млн. дол., що порівняно з відповідним періодом 2010 більше на 18,8%. Зовнішньоторговельне сальдо позитивне і дорівнює 3043,6 млн. дол., що становить 141% порівняно з аналогічним періодом 2010 року: експортовано товарів на суму 7444,6 млн. дол., а імпортовано – на суму 4401 млн. доларів [7].

За повідомленням прес-служби Міністерства аграрної політики та продовольства, у 2011 році скоротилися обсяги імпорту м'ясної та молочної продукції в Україну завдяки зростанню вітчизняного виробництва. Зокрема, імпорт м'яса в Україну скоротився на 132 тис. т, а молока – на 25 тис. т. У 2010 в Україну імпортували м'ясо в обсязі 246 тис. т з Бразилії, Польщі та Німеччини. Але Україна й експортувала м'ясо – у 2011 році в обсязі 80 тис. т до Росії, Білорусі, Казахстану, Молдови – переважно свинину та курятину. Імпорт молока та молокопродуктів переважно з Росії, Польщі, Білорусі, Франції та Німеччини за 2010-2011 роки зменшився на 25 тис. т і на кінець 2011 року становив 248 тис. тонн [7]. Через політичні молочні війни з Росією та Білоруссю український ринок отримує більше молока та сирів, які не підуть на експорт. Імпортозалежність України спостерігається за такими позиціями, як рибні продукти, плоди, ягоди та виноград, оскільки частка імпорту становить 68,3% та 53,8%.

Звичайно, виробництво експортно-орієнтованої продукції та використання коштів від її реалізації для імпорту необхідної продукції, випуск якої в країні нерентабельний, має сенс. Поряд із цим слід зазначити, що в ідеалі продовольча безпека держави може бути гарантована за рахунок власного виробництва, адже будь-який імпорт передбачає залежність.

Of course, the production of export-oriented production and use of funds from its implementation to import necessary goods, whose production is unprofitable, makes sense. Although in an ideal food security must be guaranteed by domestic production, because any import gives dependence.

Тому держава регулює експортно-імпортні операції за допомогою тарифних квот.

Therefore the government regulates the export and import transactions through tariff quotas.

Тарифна квота – будь-яка попередньо встановлена вартість чи кількість, що визначена для імпортування чи експортування даних товарів під час визначеного періоду зі зниженням загального мита, та поза яким будь-яка додаткова кількість цих товарів може бути імпортована чи експортована при сплаті ввізного або вивізного мита [6, с. 17].

Лімітування імпорту цукру через уведення тарифних квот, наприклад, має на меті підтримати вітчизняних сільгоспвиробників, які вирощують цукрові буряки, та переробників.

Limitation of imports of sugar through the introduction of tariff quotas, for example, aims to support local farmers who grow sugar beets and processors.

Квотування на ринку зерна з метою створення достатніх внутрішніх запасів було введено в Україні з жовтня 2010 року і діяло до 1 липня 2011.

Quotation of the grain market in order to create sufficient domestic stocks were introduced in October 2010 and operated until July 1, 2011.

На жаль, моніторинг наявності продовольчого й фуражного зерна, а отже, поточний і прогнозний рівень забезпеченості був проведений неякісно, і Україна втратила позиції з експорту зерна на світовому ринку. Адаже за нормальних умов та врожаю понад 40 млн. т експортний потенціал України становить не менше 20 млн. т зерна, проте за 2010-2011 маркетинговий рік було експортовано лише 8743 тис. т зерна [10, с. 104].

На зміну квотам з 11.07.2011 року в Україні були запроваджені вивізні мита на пшеницю в розмірі 9% від контрактної ціни (але не менше 17 євро/т), кукурудзу – 12% (не менше 20 євро/т), ячміню – 14% (не менше 23 євро/т) згідно із Законом про внесення змін до Податкового кодексу України. За даними Рахункової палати щодо виконання держбюджету України, за дев'ять місяців 2011 року запровадження експортного мита на зерно сприяло збільшенню доходів держбюджету на суму понад 0,7 млрд. грн. Хоча, за підрахунками Міністерства фінансів, якщо виробити зерна 50 млн. т і експортувати 24 млн. т, то надходження до бюджету становитимуть понад 4 млрд. грн. Тож із жовтня 2011 року експортні мита було скасовано [7].

Індикаторами стану продовольчої безпеки експерти FAO (Продовольчої сільськогосподарської організації) вважають обсяг перехідних (до наступного врожаю) запасів зерна та рівень його виробництва в середньому на душу населення. Гарантують продовольчу безпеку перехідні запаси, яких вистачить на 60 днів.

Transitional stocks, which is enough for 60 days could guarantee food security.

Закон України «Про основи національної безпеки» ще з 2003 року визначає основні загрози продовольчій безпеці країни, як-от: незбалансоване споживання продуктів харчування населенням; низький рівень споживання продуктів тваринного походження; висока частка витрат домогосподарства на продукти харчування у структурі загальних витрат; висока диференціація вартості харчування за соціальними групами; низька ємність внутрішнього ринку за окремими продуктами; сировинний характер експорту сільгосппродукції; зростання цін на сільгосппродукцію на внутрішньому ринку; відсутність контролю за безпечністю продуктів харчування [11, с. 7].

За цими критеріями рівень продовольчої безпеки України останнім часом знизився до критичної межі. За калорійністю та якісним складом раціону харчування Україна перейшла від рівня розвинених країн (3300–3800 ккал) до межі продовольчої безпеки (2500 ккал), а за споживанням протеїнів тваринного походження опинилася нижче цієї межі, оскільки 30% продуктів тваринництва є дефіцитними.

The level of food security in Ukraine recently dropped to a critical level. For calorie and qualitative composition of the diet Ukraine passed the level of developed countries (3300-3800 kcal) to a boarder of food security -2500 kcal - and by animal protein

Таблиця. Критерії достатності продовольства та його доступності в Україні*

Індикатор	Алгоритм розрахунку	Граничне значення
Запаси зерна в державних ресурсах	Співвідношення між обсягами продовольчого зерна в державному продовольчому резерві та обсягами внутрішнього споживання населенням хліба та хлібопродуктів у перерахунку на зерно	17%, або 60 днів споживання**
Економічна доступність продуктів	Частка сукупних витрат на харчування в загальному підсумку сукупних витрат домогосподарств	50 %
Продовольча незалежність за окремим продуктом	Співвідношення між обсягом імпорту окремого продукту в натуральному вираженні та місткістю його внутрішнього ринку	20%

* Розроблено авторами за даними [8]

**показник корелює зі стандартами FAO

intake moved below this boarder, since 30% of livestock products are in deficit.

Найбільше відставання від норм, наприклад у 2010 році, спостерігалось щодо молока та м'ясопродуктів – на 46%, плодів, ягід та винограду – на 46%. З іншого боку, картопля, хлібопродукти та олія споживаються понад норму. Таким чином, можна зробити висновок, що харчування є незбалансованим. Частка витрат домогосподарств на продукти харчування досить висока. Так, у 2009 році сукупні витрати домогосподарств на харчування становили 52% при граничному показникові 60% [12, с. 1].

Разом з тим слід зазначити, що в порівнянні з країнами, що розвиваються, та за показником виробництва зерна на душу населення (понад 1 т порівняно зі світовими нормами 450 кг) Україна має непоганий потенціал у забезпеченні продовольчої безпеки.

Поряд з вищевказаним слід звернути увагу на те, що в Україні не створено належної інституційної бази формування стійкого балансу виробництва й розподілу продовольства в суспільстві, а це значно обмежує регулятивні можливості державних інститутів на відповідних ринках.

Unfortunately, in Ukraine there isn't a proper institutional framework forming a sustainable balance of production and distribution of food in society, and it greatly limits the regulatory possibility of government institutions in appropriate markets.

Можливо, частково вирішити цю проблему в Україні прийняття Закону «Про продовольчу безпеку», в якому буде чітко окреслено повноваження органів державного управління у сфері продовольчої безпеки, заходи щодо створення та зберігання стратегічних запасів продовольства тощо [8].

Maybe the problem partly could be solved by the Law «On food security», which will clearly outline the authority of government in food security sphere, actions on the creation and storage of strategic reserves of food, etc.

У законопроекті визначено основні завдання у сфері формування продовольчої безпеки та граничні значення індикаторів достатності запасів зерна у державних ресурсах (див. **табл.**).

У законопроекті також вказано, що фізична доступність харчових продуктів визначається як: структура джерел реалізації продовольчих товарів на ринку, наявність мережі роздрібної торгівлі в розрахунку на 10 000 осіб, кількість торгових місць на продовольчих ринках в розрахунку на 10 000 осіб, кількість підприємств малого бізнесу в сфері торгівлі діяльності на відповідній території, стан розвитку оптової торгівлі продовольчими товарами, наявність основних видів продовольчих товарів у роздрібній торговельній мережі та на ринках на відповідній території, асортимент продовольчих товарів у роздрібній торговельній мережі на відповідній території.

Проект закону «Про сільське господарство» також стосується проблем продовольчої безпеки, зокрема у ст. 2.2 описана мета державної аграрної політики [5, с. 6] як виробництво сільськогосподарської продукції в обсягах, необхідних для забезпечення продовольчої безпеки України і нарощування експортного потенціалу, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників, сприяння стійкому розвитку сільських територій, підвищенню трудової зайнятості сільського населення й рівня його життя. Необхідно лише розрізнити поняття фізичної та економічної доступності продуктів харчування населенню.

ВИСНОВКИ

Основними завданнями державних органів управління є своєчасне прогнозування та виявлення загроз продовольчої безпеки, мінімізація їх негативних наслідків за рахунок стратегічних запасів продовольства. Необхідно відновлювати й розвивати вітчизняне виробництво продуктів харчування та сировини. Також потрібно контролювати підтримання фізичної та економічної доступності безпечних продуктів харчування згідно з нормами. Різне подорожчання продовольства у світі негативно впливає на рівень цін на продукти харчування і в Україні. Проте й відкриває нові можливості для таких експортно-орієнтованих галузей як, наприклад, рослинництво та переробка. Механізми державного регулювання повинні бути достатньо гнучкими, щоб захищати вітчизняних виробників продовольства, не йдучи в розріз з вимогами СОТ. Тобто допустимими є заходи для захисту вітчизняних виробників шляхом мит та тарифів на імпорт продовольства. Необхідно також посилити державний контроль за моніторингом балансу продовольства, щоб уникнути втрат від обмеження експорту.

The sharp rise of prices for food globally also affects the level of food prices in Ukraine. However it opens new opportunities for export-oriented industries such as crop production and processing. Mechanisms of regulation should be flexible enough to protect domestic producers of food and do not break norms of WTO in the same time. It is also necessary to strengthen state control over monitoring of the balance of food in country to prevent the loss of export restrictions.

В Україні слід створити комплексну систему спостережень, збору, обробки, систематизації та аналізу інформації щодо виробництва, управління запасами й постачання продовольства, якості і безпеки харчових продуктів, споживання продовольства та харчування населення. Можливо, цим повинна займатися державна аналітична агенція. Також необхідно сформувати державні інформаційні ресурси в сфері забезпечення продовольчої безпеки, використовуючи сучасні засоби комунікації, а саме: Інтернет, мобільний зв'язок тощо. Важливо організувати своєчасне інформування виробників та надання консультативних послуг державними органами та дорадчими службами щодо державних програм підтримки галузі та схем їх реалізації, а також механізмів регулювання ринків сільгосппродукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інтернет-ресурс www.day.kiev.ua
2. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 червня 2004 р. №1877-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – №49.
3. Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: монографія / В. Т. Шлемко, І. Ф. Білько – К.: НІСД, 1997. – 144 с. – Сер. «Нац. Безпека». – Вип. 2. – ISBN 966-554-002-5.
4. Food Security // www.who.int/trade
5. Про сільське господарство: проект закону України // www.minagro.gov.ua
6. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18 жовтня 2005 р. №2982-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – №1.
7. Інтернет-ресурс www.minagro.gov.ua
8. Про продовольчу безпеку: законопроект №8370-1 // Інтернет-ресурс www.rada.gov.ua
9. Інтернет-ресурс <http://news.dt.ua/ECONOMICS>
10. Сидоренко О. Зерно Причорномор'я – місія можлива // Агроексперт. – 2011. – №6. – С. 104-106.
11. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2004 р. №964-IV // www.rada.gov.ua
12. Витрати і ресурси домогосподарств України за 9 місяців 2009 року // www.ukrstat.org